

Výukové
strategie

**Přehled
výukových
metod**

**Vyučovací
metoda =**
postup,
cesta,
způsob
vyučování
(řec.
methodos).

- činnost učitele a žáka k dosažení stanovených vzdělávacích cílů.

Klasifikace metod podle:

- fází vyučovacího procesu (utváření, upevňování, prověřování vědomostí),
- způsobu prezentace (slovní, názorné, praktické),
- charakteru specifické činnosti (metody uplatňované v jednotlivých vyučovacích předmětech);
- způsobu interakce mezi učitelem a žáky: frontální, skupinové, individuální.

I. Klasické výukové metody

- **Metody slovní:**
*vyprávění, vysvětlování, přednáška, rozhovor
práce s textem,*
- **Metody názorně-
demonstrační:**
*předvádění a pozorování,
práce s obrazem, instruktáž*
- **Metody dovednostně-
praktické**
napodobování



II. Aktivizující metody


Metody diskusní

Metody heuristické, řešení
problémů

Metody situační

Metody inscenační

Didaktické hry



III. Komplexní výukové metody

- Frontální výuka
- Skupinová a kooperativní výuka
- Partnerská výuka
- Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků
- Kritické myšlení
- Brainstorming

Komplexní výukové metody



Projektová výuka



Výuka dramatem



Otevřené učení



Učení v životních situacích



Televizní výuka a výuka
podporovaná počítačem



Manipulování, laborování a
experimentování

- Vyprávění
- Vysvětlování
- Přednáška
- Práce s textem

Metody slovní

Aplikace vyprávění do vyučování

- motivace
- při výkladu nového učiva
- vyprávění podle osnovy (psané či kreslené) či klíčových slov
- převyprávění pohádky, příběhu

Aplikace vyprávění do vyučování

- ▶ dokončení vyprávěného příběhu
- ▶ dramatizace vyprávění
- ▶ převyprávění děje v cizím jazyce (převedení do jiného času, atd.)
- ▶ vyprávění pohybově či mimicky vystihnout – nejdůležitější úseky

Vysvětlování či výklad

- logický a systematický postup při zprostředkování učiva žákům,
- respektuje jejich věkové zvláštnosti,
- vychází z aktuálního stavu vědomostí a dovedností.

Požadavky na vysvětlování

- postupnost vyvozování
- návaznost na předchozí znalosti
- srozumitelnost konkrétních příkladů
- využívání názorných pomůcek
- jasný, přesný, výstižný jazyk

Aplikace vyprávění do vyučování

- ▶ orientace na hlavní fakta od konkrétního k abstraktnímu
- ▶ logická stavba, analogie, zobecňování
- ▶ strukturování poznatků v systému navazování na jiné předměty, obory

Aplikace vysvětlování do vyučování

- ▶ při výkladu nového učiva
- ▶ vysvětlování jako forma zkoušení (totožného příkladu, analogického příkladu)
- ▶ forma práce s nadanými dětmi (referát, ...)
- ▶ drobné testovací otázky na porozumění
- ▶ vysvětlení triviální látky slabším žákem – pocit úspěchu!
- ▶ vysvětlení látky schopnějším žákem pro snazší pochopení ostatních žáků ...

Práce s (didaktickým) textem

- ▶ metoda založená na zpracovávání textových informací,
- ▶ jejich využití směřuje k osvojení nových poznatků, jejich rozšíření a prohloubení.

Práce s (didaktickým) textem

- verbální informace, instrukce,
- příklady ilustrující tyto informace
- otázky a učební úlohy
- klíčová slova (grafické zvýraznění)
- přílohy (mapky, schémata, rozšiřující informace)
- rejstříky

Žák
dokáže:

- **vyčlenit a označit v textu** (podtržením, barevným zvýrazněním) **klíčové informace** a **hlavní myšlenky**
- stanovit **vztah mezi** těmito **informacemi** (pojmy)
- **uspořádat** **klíčové informace** podle určitého kritéria
- **vyjádřit** uspořádané **informace graficky**

Žák
dokáže:

- prezentovat **obsah** textu **vlastními slovy**
- **zaujmout** k hlavním myšlenkám textu **vlastní stanovisko**
- **zformulovat otázky** k textu
- **doplnit text** vlastním hodnocením, **komentářem**

Vybrané metody práce s textem - SQ4R

- **S** (**survey** – dělat přehled, odhadovat, prohlížet): rychlá, předběžná orientace v textu (nadpisy, záhlaví, různá členění textu)
- **Q** (**questions** – otázky): kladení si otázek, postihujících to, co již čtenář zná a co je pro něho doposud neznámé
- **4R** (**read** – číst, **reflect** – uvažovat, svědčit o, **recite** - vyjmenovat, opakovat si, **review** – zhodnotit, přezkoumat, posoudit):

Vybrané metody práce s textem - SQ4R

- *Podrobnější čtení textu, pořizování stručných poznámek a záznam průběžných otázek,*
- *nalezení vztahů mezi informacemi,*
- *zapamatování si klíčových informací a jejich zpětné vybavení (na základě otázek vztahujících se k textu)*
- *přehledné shrnutí informací získaných z textu.*

Vybrané metody kritického myšlení

- Metoda **I.N.S.E.R.T.**
- Podvojný deník
- V-CH-D
- Zpřeházené věty
- Myšlenková mapa
- Volné psaní



Metoda I. N. S. E. R. T.

- I interactive interaktivní
- N noting poznámkový
- S system for systém pro
- E effective efektivní
- R reading and čtení a
- T thinking myšlení

Co znamenaají značky

„√“ - potvrzuje to, co již víme

- mínus tam, kde je informace, která je v rozporu s tím, co jsme si mysleli, že víme

+ plus tam, kde v textu narazíme na zajímavou novou informaci

? otazník tam, kde něčemu v textu nerozumíme nebo kde bychom rádi měli další informace

Podvojný deník

- ▶ působení textu na žáka - co na něj zapůsobilo (pozitivně, negativně) a proč? *Nad textem přemýšlí* a vytváří další otázky.
- ▶ **Postup:**
- ▶ Žáci si na papír nakreslí velké **T**.
- ▶ **Na levou stranu** písíčást textu, která na ně silně zapůsobila nebo jim připomněla vlastní zážitek, nebo tvrzení, s nímž se neztotožňují.
- ▶ **Na pravou stranu** napíše komentář právě ke svým poznámkám na levé straně.

PROČ? Co je přimělo napsat právě ji?
Co jim to připomnělo? Jakou další otázku to v nich vyvolalo?

- ▶ CO na mě zapůsobilo? S čím nesouhlasím.
- ▶ Komentář PROČ; Jaké otázky to ve mně vyvolalo

Podtrhávání klíčových pojmu/hlavních myšlenek

- zachytit a podmiňovat (barevně si označit) nejdůležitější informace v psaném textu;
- z podtrhaných vět lze naučit žáky tvořit si vlastní poznámky.
- nejjednodušší varianta = přepsat podtrhané věty či hesla.
- náročnější varianta = převedení vět do sousloví a hesel (tj. přemýšlet o jejich významu a snažit se je slovně redukovat, ovšem nikoli na úkor smyslu).

Metoda V-CH-D

- | V | CH | D |
|-----------------|--------------|----------|
| Víme
jsme se | Chceme vědět | Dověděli |
- VÍME
 - ptáme se žáků, **co** k danému tématu **vědí** oni sami (klíčová fakta)
 - CHCEME VĚDĚT
 - co dalšího se žáci k danému tématu **chtějí dozvědět** – co je zajímavá
 - CO JSME SE DOZVĚDĚLI
 - když žáci dočtou text, zapíší hlavní informace, které **se dozvěděli**

Postup techniky V-CH-D:

- Žáci si rozdělí papír na tři sloupce:

Víme, Chceme vědět, Dověděli jsme se.

Na začátku si napíší vše, co k danému tématu vědí (**sloupec V**),

dále napíší své otázky, co by se chtěli dovědět (**CH**),

pak následuje čtení textu (během čtení si mohou tvořit poznámky – podtrhávat, vypisovat). Po přečtení textu doplní sloupeček **D** o nové informace.

Zpřeházené věty/zpřeháze né odstavce

- k porozumění textu;
- žáci seřazují jednotlivé informace podle určitých pravidel (tematických, časových).
- vhodné do motivační části vyučování, kdy se žáci aktivně zapojují do dešifrování nového tématu.

Postup techniky:


- Jednotlivé lístky jsou zpřeházené. Žáci je musí nejprve přečíst samostatně. Následně se je skládají podle logické návaznosti.
- žáci vymýšlí pro jednotlivé odstavce nadpisy (hesla či věty, které nejlépe vystihují obsah odstavce).

Návrh další práce

- ▶ pro mladší žáky - nakreslit osnovu děje namísto vymýšlení nadpisů pro odstavce. Poté text převyprávět.

Pro osvojení techniky zvolíme:

- ▶ známý text (pohádku, dětský příběh,...).
- ▶ kreslenou osnovu zpřeházíme.
- ▶ nejprve ji seřazujeme a pak slovně popisujeme (nakonec lze společně vymýšlet i stěžejní myšlenky).



Myšlenková = mentální mapa

- ▶ nejjednodušší metod práce s textem, žák píše asociace k určenému heslu;
- ▶ může sloužit k diagnostice, odhalení nesprávného uvažování žáka a k poznání jeho myšlenkových pochodů;
- ▶ užívá se v motivační části, ke zjišťování žákova prekonceptu;
- ▶ formulace „strohých koster“, kde se naprosto cíleně kombinují různé typy a velikosti písma, barvy, obrázky, čáry, jednoduché náčrty, neboť cílem je vytvořit maximálně sdělné a jasné schéma, ovšem také úsporné.



Volné psaní

- ▶ prostor pro vyjádření znalostí a pocitů (fyzické potíže – bolest hlavy, únava,...) i emotivních postřehů (nezájem, radost, smutek...).
- ▶ Prioritně jde o obsahovou stránku textu (žákovy myšlenky, znalosti, postřehy, atd.).

Postup volného psaní:

- ▶ V počátcích nácviku je dobré žákům určit slova, která bude nebo které by měl text obsahovat. V dalším období už vše ponecháme na vlastním rozhodnutí. Nutné je vymezení času, který musí žáci vždy dodržet.




Druhy a formy otázek

1. *otázka zjišťovací* – slouží pouze k vybavení faktů (např.: Kdy byla založena UK?)
2. *otázka otevřená* – např.: Jak lze vysvětlit mořský příliv a odliv?
3. *otázka zavřená* - Jak zní odborný název pro tvarosloví?
4. *otázka konvergentní a divergentní* – v prvním případě se vyžaduje známá, jednoznačná odpověď (např.: Kolik je $4:2$?), v druhém případě se očekává postihu nových souvislostí (např.: Kolik vymyslíš příkladů, aby výsledek byl 100?)




Druhy a formy otázek

5. *otázka na pozorování* – např.: Co se stane s cukrem, který vsypete do vody?
6. *otázka problémová* – např.: Proč se u nás ve střední Evropě střídají roční období?
7. *otázka na posouzení situace* – např.: Co by se stalo, kdyby druhou světovou válku vyhrálo Německo?
8. *otázka rozhodovací* – např.: Václavské náměstí najdete v Praze nebo v Plzni?



H. Gardner : teorie 7 rozmanitých typech inteligence

- ▶ **jazyková inteligence**
- ▶ citlivost k mluvenému a psanému jazykovému projevu, schopnost použít jazykových prostředků při realizaci úkolu.
 - ▶ **logicko-matematická inteligence**
- ▶ logická analýza problémů, pružné používání matematických operací, prvky vědeckého myšlení.




H. Gardner : teorie 7 *rozmanitých* *typech* *inteligence*

- **hudební inteligence**

➤ smysl pro melodii a rytmus, hudební schopnosti různých stupňů (např.: chápání hudební kompozice).

➤ **tělesně-pohybová inteligence**

➤ schopnost užít vlastního těla či jeho části k řešení problémů nebo při pohybových produkcích (koordinace).



H. Gardner : teorie 7 *rozmanitých typech intelligence*

➤ **prostorová intelligence**

- funkční orientace v prostoru,
flexibilní řešení problémů
v prostoru.

➤ **interpersonální intelligence**

- porozumění záměrů, motivací a
přání lidí a také schopnost účinně
komunikovat s ostatními.

➤ **intrapersonální intelligence**

- schopnost rozumět sobě
samému, reflektovat vlastní
činnost a regulovat vlastní
chování a emoce.

Hodně zdaru



➤ Ať se vám daří najít výukovou metodu, která přinese efekt a radost žákům i vám.

➤ HH